

Vetenskap & Allmänhet

2017-05-19

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Vetenskap & Allmänhets inspel inför EU:s nästa ramprogram för forskning och innovation

Vetenskap & Allmänhet, VA, tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter inför Sveriges inspel till EU-kommissionen om hur nästa ramprogram för forskning och innovation bör utformas.

Vi översänder härmed vårt inspel, och står gärna till tjänst för vidare diskussion och fördjupningar.

Cissi Billgren Askwall

Generalsekreterare, VA

Maria Lindholm

Chefsutredare, VA

VAs synpunkter i sammanfattning

Sverige behöver:

- framföra vikten av att ett särskilt SwafS-program finns med även i nästa ramprogram
- agera för att RRI fortsatt lyfts fram som ett sätt att involvera intressenter i forskning och innovation, och att RRI blir ett kriterium som projektansökningar utvärderas mot
- verka för att en bred syn på Citizen science får genomslag även i nästa ramprogram
- lyfta behovet av att göra det enklare att identifiera tidigare och pågående EU-projekt och därmed lättare kunna kommunicera om och använda resultaten av dem
- verka för att andelen *Other actions* i olika delprogram minskar, liksom för en variation i storleken på de projekt som finansieras
- se till att strävan mot administrativa förenklingar fortsätter och att utlysningstexter hålls öppna och låter projektkonsortier avgöra hur den aktuella utmaningen ska angripas
- välkomna en satsning på ett utmaningsdrivet angreppssätt även i nästa arbetsprogram
- agera för att också nästa ramprogram ska vara öppet för andra än EU:s medlemsländer.

Kort om VA

Vetenskap & Allmänhet, VA, är en ideell förening vars ändamål är att främja dialog och öppenhet mellan forskare och omgivande samhälle. VA har varit och är partner i flera större EU-projekt finansierade av sjätte ramprogrammet, sjunde ramprogrammet och Horisont 2020, främst arbetsprogrammen Science with and for Society och Marie Skłodowska Curie actions, liksom dess föregångare.

Flera av VAs medarbetare är experter i olika grupperingar och rådgivande organ kring EU-program och -projekt. Bland annat är VAs chefsutredare Maria Lindholm ordförande i EU-kommissionens advisory group för Horisont 2020-programmet Vetenskap med och för samhället (Science with and for Society), SwafS. VA samordnar även en av de nationella påverkansplattformarna, som samverkar för att positionera svenska styrkeområden på europeisk nivå. SwafS-plattformen *Påverkan, samverkan, medverkan* samlar ett femtiotal svenska organisationer, forskningscentra och enskilda forskare från olika samhällssektorer och riktar sig både mot delprogrammet Science with and for Society, och mot Horisont 2020:s andra delar genom Ansvarsfull forskning och innovation ([Responsible Research and Innovation](#)), RRI.

VA medverkade i en hearing den 18 januari 2017 arrangerad av Utbildningsdepartementet som ett led i processen med att förbereda Sveriges position inför nästa ramprogram. I det följande redogör VA för våra ståndpunkter och rekommendationer för vad Sverige bör lyfta fram under arbetet inför EU:s nästa ramprogram för forskning och innovation.

Övergripande utveckling och trender

Vi ser en positiv utveckling i omvärlden de senaste åren som går väl i linje med den svenska regeringens ambitioner och önskan om en ökad dialog och öppenhet mellan vetenskapen och det omgivande samhället. Detta är också det övergripande ändamålet med VAs verksamhet.

Samverkansfrågorna har fått större fokus i Sverige de senaste åren. De betonas också i den nyligen antagna forskningspropositionen *Kunskap i samverkan* och i det regeringsuppdrag Pam Fredman nyligen fått med uppgift att se över tilldelningen av resurser för forskning utifrån en kvalitetsbedömning, där ett av kvalitetskriterierna är samverkansförmåga.

I takt med den ökade digitaliseringen som gör det möjligt för fler att dela med sig av och ta del av information och data har diskussionen om Open Science (Öppen vetenskap) och dess delar Open Access (Öppen tillgång), Open Data (Öppna data), Altmetrics (Altmetri) och inte minst Citizen Science (Medborgarforskning), tagit fart. Det finns en efterfrågan på mer öppna och transparenta forskningsprocesser. EU har bidragit till detta genom en principöverenskommelse mellan medlemsländerna om en övergång till ett öppet vetenskapssystem, liksom krav på öppen tillgång till de forskningsresultat som genereras i EU-finansierade projekt.

EU-kommissionen har i och med Horisont 2020 också lanserat begreppet *Responsible Research and Innovation, RRI, ansvarsfull forskning och innovation*, som innebär att alla berörda aktörer ska få komma till tals och involveras under forsknings- och innovationsprocessen för att resultaten ska bli så användbara, godtagbara och hållbara som möjligt.

Denna positiva utveckling till trots, har samhällsdebatten de senaste åren mycket kretsat kring begrepp som faktaresistens, falska nyheter, post-sanningar, ”alternativa fakta” och människors ovilja eller svårighet att ta till sig vetenskaplig kunskap. Debatten har fått mer bränsle i och med främlingsfientliga partiers framgångar i Europa, en odemokratisk och vetenskapskritisk utveckling i flera länder, Storbritanniens beslut att utträda ur EU och inte minst Donald Trumps valkampanj och första tid som USA:s president. Dessa oroväckande skeenden har samtidigt varit drivkraft för en positiv rörelse för vetenskapen, *March for Science*, som VA och många svenska och internationella organisationer är engagerade i.

Allmänhetens attityder till vetenskap

I Sveriges enda större attitydundersökning kring forskning, VAs årliga VA-barometer, var förtroendet för forskare verksamma vid lärosäten rekordhögt år 2016, något som kan tyckas förvånande med tanke på händelserna och den mediala uppmärksamheten kring forskaren och kirurgen Paolo Macchiarini. Förtroendet har dock försvagats, på så sätt att fler svarande anger att de har *ganska stort* förtroende, snarare än *mycket stort* förtroende. På en direkt fråga uppgav också en tredjedel att förtroendet för medicinsk forskning påverkats negativt; en effekt som även spillt över på forskning inom andra områden. Vid en internationell jämförelse är förtroendet emellertid högt i Sverige.

Utvecklingen internationellt indikerar att förtroendet för forskning och viljan att satsa offentliga medel på forskning inte är självklar. Det är av stor vikt att vi bättre förstår hur EU-medborgarna tänker kring och använder sig av forskningsbaserad kunskap. I det arbetet har EU:s ramprogram för forskning och innovation en viktig roll, bland annat för att finansiera Eurobarometrar om attityderna hos allmänheten i de 28 medlemsländerna och för att prova olika sätt att mer involvera och engagera medborgare och olika samhällsaktörer i forskning och innovation.

Utformningen av nästa ramprogram

EU har lyft fram RRI (ansvarsfull forskning och innovation) som ett lämpligt angreppssätt för att kunna lösa de stora samhällsutmaningarna. RRI innebär som nämnts att involvera alla berörda intressenter i forskning och innovation genom hela processen så att resultaten blir så användbara, etiskt försvarbara och hållbara som möjligt och i linje med behoven i Europa. Att forskning och innovation bedrivs i samverkan mellan akademi och olika samhällsaktörer har också lång tradition och är en viktig del i den svenska regeringens forskningspolitik. RRI finns med dels i Horisont 2020-delprogrammet SwafS, dels som en horisontell dimension och som ett önskat arbetssätt i en rad H2020-utlysningar.

Med tanke på den oroväckande utvecklingen på många håll i världen behöver vi mer än tidigare analysera och förstå hur medborgarna tar till sig forskning och använder sig av forskningsbaserad kunskap, till exempel vid beslutsfattande. Därför behövs fortsatt ett särskilt arbetsprogram för SwafS. Utöver RRI täcker SwafS-programmet i dag in andra delar som är viktiga för det fortsatta europeiska forskningslandskapet, inte minst frågor om hur unga människor ska uppfatta en framtida forskarkarriär som ett seriöst och prioriterat karriärval, liksom frågor om genus och etik, som berör alla som deltar i forsknings- och innovationsprocesser.

Det är viktigt att forskning om forskningskommunikation och samverkan har en plats i nästa ramprogram, och på ett tydligare sätt än i dag. Ett kommande SwafS-program kan i ökad utsträckning ägnas åt att beforska vad som pågår inom området, snarare än att finansiera specifika evenemang. SwafS-programmet behövs för övrigt också för att kunna undersöka och förstå hur övergången till öppen vetenskap bäst ska kunna genomföras och för att utveckla innovativa sätt att kommunicera om och involvera människor i forskning. **Sverige behöver därför framföra vikten av att ett särskilt SwafS-program finns med även i nästa ramprogram.**

RRI som ett sätt att bedriva forskning har allt eftersom fått ökat genomslag i Horisont 2020. Under sjunde ramprogrammet och inom Horisont 2020 har utvecklat mycket kunskap om hur RRI kan förstås och användas av olika aktörer. Flera intressanta EU-projekt pågår också om hur institutionell förändring i forskningsutförande och forskningsfinansierande organisationer kan komma till stånd, bland annat nystartade ORION där VA medverkar som partner. Trots dessa initiativ är tiden inte mogen att låta dessa frågor enbart hanteras horisontellt.

EU-kommissionens analyser visar att ”RRI-genomslaget” inte är lika starkt som önskat. För vissa delar av Horisont 2020 fungerar det bättre; för andra behövs stora ansträngningar. Sammantaget tas inte potentialen med RRI till vara fullt ut i nuvarande ramprogram.

Sverige kan spela en pådrivande roll i att göra skrivningarna kring RRI tydligare och mer framträdande. RRI behöver också bli ett utvärderingskriterium som projektkonsortier måste förhålla sig till när de designar sina projekt. EU-kommissionen behöver lyfta fram RRI-aspekter i sina bedömningsinstruktioner till utvärderare, och underlätta för projektkonsortier som inte är förtroagna med hur de praktiskt kan arbeta in RRI i sina projekt att göra det på ett adekvat sätt. **Sverige behöver agera för att RRI fortsatt lyfts fram som ett sätt att involvera intressenter i forskning och innovation, och att RRI blir ett kriterium som projektansökningar utvärderas mot.**

Intresset för Citizen Science eller *Medborgarforskning* – att allmänheten involveras i forskning och hjälper forskare att ta fram och/eller analysera data – växer snabbt. Genom ramprogrammet kan metoder för att involvera civilsamhället och enskilda medborgare i forskning utvecklas och studeras på en metanivå. Sverige har en stark position på området som bör lyftas fram som ett profilerat område för nästa ramprogram. Citizen Science bör dock förstås som något vidare än själva datainsamlingen, eller som ett indirekt sätt att öka förtroendet för forskning eller EU som sådant. En viktig aspekt är till exempel hur de resultat som genereras kan valideras. **Sverige bör därför verka för att en bred syn på Citizen science får genomslag även i nästa program**, så att detta forskningsfält kan fortsätta att utvecklas.

Övergripande struktur på nästa ramprogram

Som ideell förening vill VA betona värdet av att ramprogrammen är öppna för civilsamhällsorganisationer och andra samhällsaktörer utanför akademien, liksom vikten av att många utlysningar fortsatt adresserar de stora samhällsutmaningarna.

VA vill att Sverige lyfter behovet av att lättare kunna identifiera tidigare och pågående EU-projekt och därmed enklare kunna kommunicera om och använda resultaten av dem. Sverige bör verka för att andelen *Other actions* i olika delprogram minskar, liksom för att det finns en variation i storleken på de projekt som finansieras.

En strävan mot administrativa förenklingar bör fortsätta. Sverige behöver även understryka att utlysningstexterna måste hållas öppna; det måste vara upp till projektdeltagare att avgöra med vilka metoder och partners den aktuella utmaningen ska angripas. Sverige bör dessutom rekommendera en fortsatt satsning på **samhällsutmaningar som en viktig hörnsten i nästa ramprogram.**

Avslutningsvis vill vi understryka vikten av öppenhet, inte bara genom Öppen vetenskap, utan också mot omvärlden utanför EU:s gränser. Vetenskap är i grunden internationell till sin karaktär och samarbeten mellan discipliner, forskargrupper, samhällssektorer och länder behövs. Därför bör även nästa **ramprogram vara öppet för andra partners än dem i EU:s medlemsländer.**